

O princezně se zlatou hvězdou na čele

Byl jeden král a královna a ta královna měla na čele zlatou hvězdu. Měliť se sice manželé velmi rádi, ale bohužel, jejich blaženost dlouho netrvala. Žalost královu není možná vypovědět ani vypsát, to ví jen ten, kdo ztratil, co miloval.

Dlouho se nechtěl král ani podívat na dítě, které bylo příčinou matčiny smrti: ale konečně zvítězila láska otcovská a úsměv milostného dítěte jej přikouzlil poutem nerozlučným. Bylo to dítě věru tak hezounké, živý obraz krásné matky, že s něho člověk nerad oko spustil. Pro neobyčejnou slíčnost nazváno jest děvčátko Lada.

Několik let uběhlo od té doby, co královna zemřela, a dvořenínové nutili krále, aby se oženil, že by se stal pokojnějším a veselejším. Odpověděl jim král takto: »Když se královna na úmrtním loži se mnou loučila, prosila mne, kdybych se musel ženit, abych si jinou nebral, než která jí bude docela podobna. Já se na to zapřísáhl a vzal bohy za svědky; budu tedy hledat ženu, která by jí ve všem byla podobna, a nenajdu-li takovou, nikdy se již neožením.« Dvořenínové dali králi za pravdu a hned se stalo ujednání, kdy se král odebere na cestu.

Ladu, to kvetoucí poupě, odevzdal král pečlivým chůvám, zem svou správci věrně oddanému a sám odešel s četným komonstvem do světa hledat nevěstu. Projel knížetství, projel království, projel půl světa, viděl panny tváří jako anděl krásných, ale přece neměla žádná na čele zlatou hvězdu, žádná nebyla podobna zemřelé paní. Smuten vrátil se domů. Tu mu běží vstříc Lada a vroucně ho z daleké cesty vítá. Král ztrnul nad rozkvetlou pannou. To byla ona, to byla ta žena, kterou nade všecko miloval, její oči, vlasy, tělo, tu zlatoskvoucí hvězdu na čele, všecko měla Lada, její dcera. Běda, běda, pomyslí král. Co viděl podobu své ženy, vzbudily se v něm všechny památky na minulou blaženost, takže div nezoufal. Konečně si umínil ve své rozbouřené mysli, že si vezme Ladu za ženu, chtěje zvrátit ukrutné vrchy, které v tom poměru mezi něj a ji příroda postavila. Sel tedy k dceři a zjevil jí úmysl nebožky matky. Lada se toho zhrozila, ale dělala, jako by otcův návrh za pouhý žert měla, a po krátkém přemýšlení řekla: »Vezmu si tě, otče milý, koupíš-li mi šaty, ušité z křídel zlatohlávka.«

»Koupím, duše má, všecko, co žádáš, jen vyplň prosbu mou,« odpověděl král a to okamžení dal ohlásit, kdo by mu takové šaty přinesl, že dostane za mnoho peněz. Což by lidé za peníze nevyvedli? V několika dnech byly šaty na zámku a král je donesl dceři. I nevěděla, co si má vymyslet, aby čas prodloužila a otce tím snad na jiné myšlenky přivedla. Poručila si opět šaty barvy sluneční. A zase to dal král ohlásit a šaty sluneční barvy dostal. Když je Ladě přinesl, řekla: »Ještě mi kup, otče, šaty barvy nebeské, aby na nich i hvězdy byly; potom si tě opravdu vezmu.«

Co by byl král pro ni nedal! Poslové lítali na všechny strany a krejčí namáhali své mozky, aby vymyslili кроj šatů barvy nebeské i s hvězdami. Ale což by rozum lidský nevymyslí, když se jedná o tolik peněz. I takové šaty se ušily, jenže byly na nich místo hvězd velké diamanty. Již nebylo tedy žádné pomoci a Lada musela dáti otci slovo; ale trápila se nad tím a plakala. Tu noc se jí zdálo, že stojí před ní krásná paní, majíc na čele zlatou hvězdu, a že klade na postel bílý závoj jako dech, pravíc: »Lado, já jsem tvoje matka, vím, co se zde děje a vlastní otec za ženu že tebe žádá. To se však nesmí státi, já ti jdu na pomoc. Dej si zítra ušít prosté šaty, přehoď tento závoj z mlhy utkaný přes hlavu a prchni. Dokud jej budeš mít na sobě, nikdo tě neuvidí.

O otce starost neměj, já se mu zjevím a dám mu vnuknutí.« Po těch slovech cítila Lada na tváři lehký van dechu a matka zmizela. Ráno našla závoj na loži a pilně jej uschovala. Nato pak poručila, aby jí dala komorná udělat myší kožíšek od hlavy až k patě. Komorná myslila, že to bude pro nějakou kratochvíli, pročez nikomu o tom neřekla, sama kožíšek objednala a když byl hotov, princezně jej přinesla. Třetí den měla býti svatba; v zámku bylo šukání, běhání a král byl plný blaženosti. Jen nevěsta nepomyslela na oddavky. Když kožíšek měla, oblékla se do něho, ty troje šaty svázala, plachetku hodila na hlavu, závoj na tvář a tak přistrojena dala sbohem otcovskému zámku a v slzách plynouc, kam se má obrátit; tu přijde k městu, které bylo velmi krásné. Hned u kraje stál na vršku královský zámek; do toho si umínila Lada vejít a o nějakou službu prosit. Ale uzlíček se šaty nechtěla vzít s sebou. Malý kousek od zámku byl háj a u háje studánka; i zdvihla Lada u studánky kámen a pod ten kámen položila uzlík a závoj k tomu. Rybička ze studánky na ni vykukla.

»Nepovídej nikomu, rybičko, a dohře to hlídej!« prosila Lada rybu a odešla do zámku.

Na cestě si posypala tvář trochu popelem, zamračila čelo a plachetku stáhla níže; představíme-li si ještě myší kožíšek, v němž byla skoro celá zaobalena, kdož by chtěl při ní hledati krásu? Čeládka v zámku se pustila do hlasitého smíchu, vidouc tu ošklivou služku, a posílala ji pryč. Ale ona tak snažně prosila, aby ji za kuchtičku přijali, že se kuchař nad ní ustrnul a do kuchyně ji přijal, přísně jí zakázav, aby se vrchnosti neukazovala, by nebyl trestán, že takovou kuchtičku do služby bere. Lada byla potěšena, že dostala službu, kde bude ode všeho pronásledování ochráněna a kde si jí nikdo nebude všímat. A dobře soudila; celý den nikdo se na ni ani nekoukl, leč pan kuchař se s ní několikrát vyvadil a sloužící myších kožíšků jí nadali, což však dobrovolně trpěla. Zem, v níž se to zběhlo, patřila králi, který měl jediného syna, jménem Hostivíta, ušlechtilého mládence, na kterého se mohl ve všem spolehnout. Všickni poddaní se již těšili, až bude princ panovníkem, jaké to budou míti časy. Král byl již starý a rád by byl viděl, aby si Hostivít nějakou princeznu vybral, ale ten posud neměl k tomu chuti. Chválu princovu slyšela také často kuchtička od ostatní čeládky, i byla by velmi ráda toho vyhlášeného pána seznala. Jedenkrát se jí k tomu naskytla příležitost. Když byla v kuchyni sama, šel princ právě okolo. Tu vyběhla rychle ven a dívala se za ním; zdali se jí líbil, uhlídáme dále.

Byl králův svátek a po tři dni konaly se skvostné hostiny a radovánky, ke kterým se hosté sjížděli zdaleka. Lada celý den již o něčem přemýšlela a sotva

byl večer, prosila kuchaře, aby jí dovolil trochu se podívat na ty hosty, které jakživa neviděla.

»Ó, ty cuchto, nechtěla bys pánům do cesty vlézt, aby tě někdo viděl a potom si pomyslí, jací jsou to služebníci zde v zámku ?«

»Nebojte se, pane, že bych šla komu do cesty; já někam zalezu do koutečka, kde mne nikdo nespatří.«

Kuchař nechtěl, nechtěl, ale potom zabručel něco o všetečnosti a nechal kuchtičku jít na podívanou. Lada šla rovnou k studánce, zdvihla kámen a vyndala z uzlíčku šaty, co byly ušité z křídel zlatohlávkových. Potom sňala plachetku, svlékla myší kožíšek, umyla tvář, srovnala vlasy a oblékla na sebe šumný oděv. Ono jí však nešlo o to, aby viděla panstvo, ale jen, aby mohla s tím hezkým princem potancovat a slovíčko s nim promluvit. Když měla šaty na sobě, přehodila závoj přes oči a spěchala ke hradu. Nejdříve si před zrcadlem srovnala oděv, potom teprv vkročila do taneční síně, postavila se, kde nejvíce hostů stálo, a hodila závoj s čela. Každý se hned k ní obrátil, ale nikdo nevěděl, kdo je a odkud přichází. Avšak nejprvnější ze všech byl u ní Hostivít, který dříve od paní k panně poletoval jako hravý motýlek. Sotva pohlédl na ušlechtilou tvář cizinky, již ucítil, že po jeho svobodě na věky veta.

»Kdo jste, panno spanilá, že mi ani tvář, ani jméno vaše není povědomo?« ptal se Hostivít Lady.

»Důvěra ve vaši hostinnost mne sem přivedla, abych se povyrazila. Rád-li mne vidíte, nechtějte vědět, kdo jsem,« odpověděla Lada a pohlédla na Hostivita tak prosebným okem, že neměl srdce více se jí ptáti.

Hudba začala hrát, každý šel pro svou dámu a i princ se postavil do řady se svou tanečnicí, jíž nebylo roven. Jak čerstvě mu uplývaly hodiny, které si právě tenkrát přál stokrát delší! Začalo se šerit a princezna děkovala svému hostiteli, chtějíc odejít; princ prosil jen o malou chvilčinku ještě, ale ona nezůstala ani okamžení déle, jen to slíbila, že přijde druhý den zase. Letmo hrad přeběhla, octla se u studánky a šaty svlékala se sebe; byl již svrchovaný čas, aby se ukázala v kuchyni. Když odcházela, vykoukla zase rybička a Lada prosila, aby jí šaty hlídala. Všecka čeládka byla ospalá a nikdo nepozoroval, kdy kuchtička přišla.

Každé ráno ohlašoval komorník, co se má pro prince vařiti k snídani; ale toho dne přišel, řka, že princ sám neví, co si má poručit, aby se udělalo cokoliv. »Já nevím, co se pánu přihodilo, « doložil, »tak veselého jsem ho ještě neviděl. Zpívá, tancuje z pokoje do pokoje a když se ho ptám na to neb ono, říká : »Dělej, co chceš!«

»Bláhový,« řekl na to kuchař, »snad se mu včera některá kněžna zalíbila a dnes na ni vzpomíná ?«

»Máš pravdu, starý, byla tam jedna paní, ale nikdo neví, co je zač, a u té byl celou noc.«

Kuchtička něco třela a hlavičku hluboce k tomu shýbala, aby nebylo vidět, jak se červená. Dělal, jako by si komorníkovy řeči ani nevšímal, ale zatím jí slovíčko neušlo. Celý den byla by kuchařovi udělala pomyšlení, jen aby ji večer zase na podívanou pustil, což také kuchař slíbil.

Když měla všecku svoji práci odbytu, běžela zase k studánce, kožíšek shodila, oblékla šaty sluneční barvy, přehodila závoj a a pospíchala k zámku, kde se již tancovalo. S princem nebylo po celý večer ani řeči, jeho jediná práce byla hleděti ke dveřím, brzo-li je sloužící, otevře. Ale než se nadál, stála jeho krásná neznámá milá uprostřed síně jako bohyně, jejíž jméno nesla. A zase byl blažen láskou raněný princ. Paní záviděly Ladě krásu a nádherný oděv a páni záviděli princovi její přízeň. Té noci zdržela se Lada o chvíli déle, nemohouc odolat prosbě krásného muže, kterého tak vroucně milovala, jako on ji. Bylo již hezky šero, když přišla k studánce. Honem se odstrojila, tvář zapopelila a jako na perutích běžela k zámku, kde bylo již všecko na nohou.

»To se mi líbí, podruhé nepůjdeš nikam! broukal kuchař, když vešla do kuchyně ; ale ona ho prosila za odpuštění a začala se točit jako na kolovrátku. Kuchař byl starý, dobrý člověk a když viděl, že kuchtičce práce od ruky jde, jak by hrál, zapomněl na svůj hněv. Opět vešel komorník do kuchyně a když se kuchař ptal, co bude princ k snídani poroučet, odpověděl, že nebude princ nic jisti, že sedí v lenošce, oči máje zavřeny, a když se ho někdo otáže, že mlčí jako hrob. »Nevím,« končil svou zprávu, »ta paní, co u nás dvakrát byla, mu snad učarovala. «

»Hej, kuchtičko, co tomu říkáš, ty jsi se také dívala, vidělas tu cizí paní?« volal kuchař na Ladu, která točila rožněm.

»Ovšem, že viděla; ale já tomu nerozumím, abych řekla, je-li tak krásná; mně se líbila a princovi snad také, neboť s ní pořád mluvil,« odpověděla kuchtička kuchařovi, ale kdyby nebyla stála u rožně, byl by viděl její zardělou tvář, která jako plamen prokvítala popelem.

Svou pilností po celý den vymohla Lada opět na kuchaři dovolení na podívanou. Tenkrát se oblékla u studánky do šatů, co byly barvy nebeské, diamantovými hvězdami poseté. Nikdo nemohl na ni pro samý lesk pohlédnout a celý háj se osvítil světlem, které od ní zářilo, že se ve studánce celá viděla. S těžkým srdcem šla však tentokrát do hradu, neboť se musela s miláčkem rozloučit. Mohlať ovšem říci, kdo je, ale bála se otcovy msty, a že by ji nazpět požádal; proto si umínila, že bude mlčet, dokud se nedoví, jak otec smýšlí a zdali už na ni zapomněl.

Hostivít byl jako beze smyslů, nic ho netěšilo a sám starý hleděl na dveře, brzo-li ta krásná kouzelnice vejde, by se tvář synova vyjasnila.

»Proč tak smuten?« ozval se vedle Hostivíta libý hlas. Lada jako skvělá dennice stála vedle něho a jediný paprsek z jejího oka vyjasnil mračna na tváři miláčka. Starý král a mnoho hostů se shlukli okolo ní, vítali ji a nemohli se na tu očarující krásu dosti vynadívát. Tu noc nebylo ani Ladě, ani principi do tance,

chodili spolu ze síně do síně a tiše rozmlouvali o své lásce; čím blíže bylo k ránu, tím byli smutnější. Nejposlednější síň se skvěla bílým mramorem, kolem dokola stály vonné květiny a stromy, i zdálo se člověku, že vstupuje do květnice. Tam seděla Lada na pohovce a v očích se jí chvěly slzy.

»Lado má, ty jediná, zůstaň u mne a buď mou ženou,« prosil princ tak dojemným hlasem, že zvuk jeho projel nikdy nepocítenou blahostí duši ubohé Lady.

»Nepros tak snažně, činíš mi těžké srdce; vždyť víš, že posud tvou prosbu nemohu vyplnit. Ale abys věřil, že i já tě srdečně miluji, vezmi ode mne tento prsten, kterým se ti na věky zasnubu.«

Hostivít přijal s vroucími díky drahý prsten, potom sňal též jeden s diamanty se svého prstu a podal jej Ladě.

»Nyní jsme zasnoubeni,« řekla, »já tvá, ty můj. Kdo ti tvůj prsten přinese nazpátek, tomu věř, bude to posel, od něhož uslyšíš vzkázání, jak brzy se shledáme.«

Ještě chvilka utekla v sladkém líbání a rozmlouvání a Lada zmizela. Darmo běžel Hostivít do síně, kam byla odešla, darmo naříkal, jako vši útěchy prázdný zoufalec. Lada se nevrátila a on nevěděl, kde ji hledati.

S těžkým srdcem a slzíc, svlékla dívka skvostný šat v zeleném háji, dala jej pod kámen, poprosila rybičku, aby měla pozor na něj, a již pospíchala v myším kožíšku do kuchyně. Prsten zasnoubení měla schovaný za řadry.

Když přišla do hradu, bylo tu běhání až hrůza, komorníci princovi mohli hlavy srazit, jak líтали po schodech nahoru a dolů. I ptala se Lada v kuchyni, co to má znamenat.

„Celou noc kalousuješ a ráno spíš, kudy chodíš,“ huboval na ni kuchař. „Což neslyšíš, že je princ na smrt nemocen? Tu čarodějnici nám byl čert dlužen. Ten ubohý, ubohý pán! Já nevím samou starostí, co do ruky vzít.“

Lada zůstala jako omráčena, nevědouc, má-li jíti k Hostivítu, aneb co má dělat. Tu přiběhl sloužící s jakýmsi kořením a poroučel, aby se honem pro prince uvařilo. Lada mu je vytrhla z ruky a v okamžení stála u ohně. Sloužící odběhl, kuchař také a než se vrátil, měla již Lada kořeni v koflíku a chtěla je nésti nahoru.

»Co to děláš? Nemůžeš někoho zavolat anebo na mne čekat? Kdyby tě v tvém kožichu král viděl, všechno by si zošklivil.«

»Nic se nebojte, pane, on mne neuhlídá. Abyste nemusel na schody, donesu to nahoru,« nabízela se s ochotností Lada, »a dám to některému komorníku.«

Na cestě vytáhla ze záňadří prsten a hodila jej do koflíku; koflík postavila v pokoji na stůl a běžela dolů, kojíc se naději, že prince upokojí. Při tom si však umínila, kdyby se princ ptal, jak se prsten do koflíku dostal, že se nepřizná. A na to přišlo v malé chvíli.

Sotva princ koření vypil a na dně spatřil prsten, vzbouřil celý zámek; nejprvnější poptávka došla ovšem na kuchaře, zdali on koření lil do koflíku. Kuchař v domnění, že se snad do koření z myšího kožíšku dostal vlas, nechtěl na sobě hanbu nechat a prosil hned za odpuštění, že to v jeho nepřítomnosti udělala kuchtička. Nyní musela kuchtička k princi. Dosti se zdráhala a nechtěla jít, ale služebníci ji vzali pod paží a vedli ji do princova pokoje. Jak tam vešla, klekla na zem a sklonila hlavu, aby neviděl princ její postavu a nepoznal její tvář.

»Ty jsi dala prsten do koflíku ?« ptal se princ, jsa již vzhůru, a pozorně prohlížel klečící kuchtičku.

»Milostivý pane můj,« pravila Lada proměněným hlasem, »já koření lila do koflíku, ale o prstenu nevím a byl-li tam, musel jej někdo nevědomky do něho hodit.«

Na ten způsob zapírala Lada stále a když nemohl princ nikterak z ní vynutit přiznání, propustil ji. Lada byla ráda, že šťastně vyvázla, poděkovala a pospíšila do kuchyně, kde vše panu kuchaři musela povědět. Avšak přes ohyzdný kožich pozoroval princ při jejím odchodu ušlechtilý vzrůst, všiml si krásného chodu a malounek nožky, jakou obyčejně nemotorná kuchtička nemívá. Pořád mu to vrtalo v mozku, na jaký způsob by ji mohl, sám nepozorován, viděti.

Byl způsob v tom městě, že se lidé velmi rádi koupali, jak bohatí, tak prostí. I v zámecké velké zahradě byly dvojce lázně, jedny královské, druhé pro domácí čeládku, kde se dvakrát za týden od prvního do posledního koupali. Na tu lázeň vzpomněl Hostivít nejdříve, tam byla nejlepší příležitost podivnou kuchtičku vyzkoumat. Byl právě den koupele; tu se princ odebral tajně do zahrady, šel hned k ženské lázni, tam udělal do zdi díрку velikosti oka a šel zase do svého pokoje. Doktoři se křižovali, že mu bylo ráno na smrt zle a teď že už chodí. Hostivít je však potěšil, že ho pozdravilo divotvorné koření, z čehož oni měli velkou radost.

Na večer, když byl čas koupání, vykradl se princ ze zámku do zahrady, šel k lázni a schoval se do hustého křoví, kde ho nikdo nepozoroval. Všechny ženské se koupaly dříve a nejposlednější ze všech byla kuchtička, se kterou se žádná jiná nechtěla koupat, čemuž ona velice byla povděčna. Jak viděl princ kuchtičku jít, položil oko ke zdi a ledva dýchal.

Zamyšlena vstoupila Lada do lázně a když za sebou zamkla, svlékla nejdříve kožíšek a stála tu v prosté sukénce. Hostivítu vstupovala krev do tváří, když viděl tu sličnou postavu, a blahé tušení se mu rozhostilo v srdci. Ale když dala kuchtička plachetku s hlavy, tvář umyla a na čele se jí zatřpytila hvězda, nemohl se princ déle zdržet a vykřikl: »Lado, Lado má!« a vyběhl ze své skrýše.

Uleknutá Lada hodila rychle kožich na sebe, plachetku na hlavu a vyběhla ven; neboť poznala dobře hlas princův.

Ve dveřích ji potkal Hostivít, sevřel do náručí a zamkl ústa vřelým políbením, aby nemohla déle zapírat.

»Nyní půjdeme k otci, drahá,« pravil Hostivít a chtěl vésti Ladu do zámku, ale ona nechtěla, řkouc: »V tom oděvu nepůjdu před tvého otce. Počkej tu malou chvíli, až se opět vrátím.«

Princ chtěl ledaco namítat, ale Lada byla již za zahradou a utíkala k studánce jako plachá srna. Šaty našla všecky, ale závoj scházel a hlídačky ve studánce také nebylo. Než blahá nevěsta neměla kdy o tom přemýšlet a že už závoj nepotřebovala, nebyla jí ztráta tak bolestná. S uzlíkem pospíšila zase zpátky do své komůrky, tam se přestrojila do královských šatů a teprv šla k milému princi, který ji vedl k svému otci. Kdo ji potkal, díval se jako udiven,

pověděl druhému a v okamžiku to bylo po celém zámku, že princ našel krásnou paní.

Posud nebyla se Lada o svém stavu nikomu svěřila, až teprv když byla u krále. Tím raději požehnal otec synův sňatek, věda, že za ženu dostane princeznu z krve královské.

V kuchyni se zatím pan kuchař stropu chytal a na kuchtičku, která nepřicházela, hrozně dováděl. Tu přiběhl pro něho sloužící, aby šel tu chvíli k princovi. Honem zahodil zástěru, vyjasnil tvář a pospíchal nahoru. I viděl krále, prince i krásnou budoucí královnu.

»Proč přechováváš v kuchyni tak ošklivou, zapopelenou kuchtičku ?« obořil se na něho princ.

Kuchař se lekl a začal prosit: »Ach, můj nejmilostivější králi a pane! Já ji nechtěl vzít, ale ona tak snažně prosila o službu, že jsem ji nemohl oslyšet; a také nemám věrnější, spěšnější a bedlivější osoby snad ani v celé kuchyni, až na to, že nosí ten myší kožíšek, pořád se popelí a trochu všetečně si počíná.«

»Hana tvá je pravdivá a za chválu ti děkuji, milý kuchaři, jakož i za upřímné přechování. Za to se ti tvá kuchtička odmění.« Tak řekla Lada a kuchař, padnuv jí k nohám, děkoval za vše a prosil za odpuštění, neboť ji podle hlasu poznal. Lada ho upokojila a dala mu měšec peněz na odslouženou. Jakmile kuchař z pokoje vyšel, již to věděli všichni, kdo byl myší kožíšek, a strachy umírali když pomyslili, jak to s nimi vypadne, jak se bude asi královna mstít. Ale ta na mstu nepomyslela.

Zasnoubení milenců bylo brzy nato; potom si sedli do vozu a jeli k otci krásné nevěsty, by od něho také obdrželi požehnání. S bázní vjížděla Lada do zámku a velmi se strachovala otcovy msty. Avšak darmo! Tutéž noc, když Lada ze zámku zmizela, zjevila se nebožka královna a přísně kárala hříšnou jeho lásku. Od té chvíle se obrátilo královo srdce, láska nedovolená z něho zmizela a bývalá vroucí láska otcovská se v něm uhostila. Dávno by byl již dceru hledal, kdyby mu to nezakázala nebožka, která sama nad ní bděla.

S nevýslovnou radostí přijal král dceru i zetě a jejich štěstí bylo mu útěchou.